

บายศรีสังยาม

อ. พิสิษฐชัย พรจิตรทิพย์

ฉบับ
ครั้งที่

3

เทคนิคและวิธีการทำบายศรี หลากหลายแบบ
และมาร่วมกันสืบสานตำนานงานศิลปะชั้นสูงให้คงอยู่คู่สังคมไทย

បាម ឥន្ទ្រសង្វាម

ច.យិត្តិយ ឃរចិត្តិយ

บายศรีสยาม

พิสิฐชัย พรจิตตทิพย์

ราคา 149 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

พิสิฐชัย พรจิตตทิพย์.

บายศรีสยาม.--พิมพ์ครั้งที่ 3.--กรุงเทพฯ : เพชรประกาย, 2565.

64 หน้า.

1. บายศรี. 2. การประดิษฐ์ด้วยใบตอง. I. ชื่อเรื่อง.

745.925

ISBN 978-616-578-462-7

ที่ปรึกษากฎหมาย	วิสุทธิ์ ตรังคสมบัติ, น.บ., นศ.ม.
บรรณาธิการอำนวยการ	วิภาวี เฉลิมชัยวัฒน์
บรรณาธิการบริหาร	วังไพร สีสั่งข์
ผู้เขียน	พิสิฐชัย พรจิตตทิพย์
บรรณาธิการ	มาริสสา ไกรถาวร
กองบรรณาธิการ	มนตรา อัสสราเลิศศรีมี นิตานารถ ไซติมาภรณ์ พัทธ์ธีรา เจริญหทัยรัตน์
ออกแบบปก	มะจั่ง
ศิลปกรรม	4D Creation

©ได้รับอนุญาตจัดพิมพ์จากเจ้าของลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับเพิ่มเติม) พ.ศ.2558 ห้ามลอกเลียนส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ มิเช่นนั้นจะถือว่าละเมิดลิขสิทธิ์และมีความผิดทางอาญา

จัดพิมพ์โดย

สำนักพิมพ์ เพชรประกาย

ในเครือบริษัท เพชรประกาย จำกัด

81 อาคารเพชรประกาย ถนนเสรีไทย

แขวงมีนบุรี เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ 10510

โทรศัพท์ 0 2540 5535 # 103 โทรสาร 0 2540 5568

Homepage : <http://www.phetpraguay.com>

พิมพ์ที่

บริษัท เลิฟแอนด์ลิฟเพรส จำกัด

969 ถนนพระยาสุเรนทร์ แขวงบางชัน

เขตคลองสามวา กรุงเทพฯ 10510

จัดจำหน่ายโดย

บริษัท เพชรประกาย จำกัด

81 อาคารเพชรประกาย ถนนเสรีไทย

แขวงมีนบุรี เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ 10510

โทรศัพท์ 0 2540 5535 # 103 โทรสาร 0 2540 5568

Homepage : <http://www.phetpraguay.com>

อร่ามเรศเจดฉวีบายศรีต้น	มิ่งมงคลดลสวัสดิรักษา
นิรทุกข์สุขเกษมเปรมปรีดา	วัฒนาปราโมทย์นิโรธภัย
บายศรีพรหมพราวพรางสว่างเนตร	งามวิเลศเรื่องจรัสนิรัตติย
ดั่งสวรรค์ชั้นฟ้าสุราลัย	อำนวยชัยชูเชิดเจิดจำรูญ
นพมณีบายศรีเทพทิพย์สถาน	ทุกพิมานเมืองแมนแดนไศศุรย์
สิริเพิ่มเสริมส่งพงษ์ไพบุลย์	ศักดิ์มัญญทูลเทิดประเสริฐพลัน
บายศรีตอยอยศปรากฏเนื่อง	ดั่งกระเดื่องลือเดชวิเศษสรรค์
สรรพกิจวิทยาสารพัน	อเนกอนันต์หนุนเนื่องเรืองรัฐ
ปางข้าราชการยามาร่ำร้าย	พื่อนกริดกรายแต่แม่ถวายศรี
ประนมกรอภิวันท์อัญชลี	ต่างมาลีวันทาสาธุการ.

บายศรีสยาม

คำนำ

“บายศรี” คือคำที่คุ้นหูในสังคมไทย และอยู่คู่กับวัฒนธรรมไทยมาช้านาน เป็นที่รู้จักใกล้ชิดกับวิถีชีวิตเรามาแต่บรรพบุรุษ ซึ่งบายศรีนี้ คือหนึ่งในความภาคภูมิใจอันทรงคุณค่า และแสดงให้เห็นเด่นชัดในเรื่อง ขนบธรรมเนียมของคนไทย ซึ่งมีเอกลักษณ์ประเพณีท้องถิ่นที่งดงาม เป็นที่ต้องตาตรึงใจผู้ที่ได้พบเห็น เราจะเห็นบายศรีได้ ส่วนใหญ่จะเป็นงานมงคล เพราะบายศรีบ่งบอกถึงสิ่งที่เป็น “สิริ” เป็นสิ่งมงคล จับไล่สิ่งไม่ดีเกี่ยวข้องกับชีวิตเรามาตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ จะเห็นได้โดยทั่วไป คือพิธี “บายศรีสู่ขวัญ” และปัจจุบันมักจะเห็นบายศรีในพิธีกรรมทางพราหมณ์และทางพุทธ สังคมไทยจึงล้วนมีบายศรีเกี่ยวข้องแทบทั้งสิ้น

ซึ่งข้าพเจ้ามีความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้เป็นบุคคลหนึ่งในสังคมไทย ที่พอมีความรู้ทางด้านบายศรีอยู่บ้าง ถึงแม้ว่าจะไม่มากมายเท่าใดนัก แต่ก็ยังเป็นผู้หนึ่งที่มีความรักในการทำบายศรี และได้สืบสานงานใบตองประเพณีไว้สืบต่อไป

“บายศรี” ในแต่ละพื้นที่ แต่ละภาคในประเทศไทย ลักษณะรูปทรงและการประกอบพิธีกรรม อาจจะคล้ายกันบ้าง แต่ก็จะไม่เหมือนทุกอย่าง เพียงแต่จะคงรูปแบบเดิมๆ ของการเป็นบายศรีอยู่ แต่ก็จะมีลักษณะแปลกไปบ้างตามความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่จะคงรูปแบบ บายศรีที่บรรพบุรุษทำสืบทอดกันมาในแต่ละชุมชน ซึ่งจะเน้นที่เจตนาตามความเชื่อในท้องถิ่นนั้นๆ

หนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าในนาม “บายศรีสยาม” ขอนำข้อมูลเกี่ยวกับการเย็บและทำพาน “บายศรีบวงสรวง” มานำเสนอ ซึ่งผู้อ่านท่านใดสนใจ ก็จะสามารถนำไปฝึกฝน และต่อยอดจนเกิดทักษะและความชำนาญได้ ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้ได้จะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้อ่าน ในการฝึกฝนทักษะ และร่วมกันสืบสานมรดกทางปัญญาและวัฒนธรรมประเพณีไทยแขนงนี้สืบไป.

อ.พิสิฐชัย พรจิตรทิพย์

บายศรีสยาม

คำนำสำนักพิมพ์

“บายศรี” เป็นของสูงตั้งแต่ครั้งโบราณจนถึงปัจจุบัน ใช้ประกอบในพิธีมงคลต่างๆ เพื่อความเป็นสิริมงคล ไม่ว่าจะเป็นการบายศรีสู่ขวัญ พิธีขึ้นหมากเบ็ง ล้วนก็ใช้บายศรีด้วยกันทั้งสิ้น

“บายศรี” เป็นทั้งศิลปะและวัฒนธรรมอันล้ำค่าเป็นประเพณีอันดีงามที่สืบทอดกันมานานหลายชั่วอายุคน

การที่เราจะทำบายศรีแต่ละชิ้นนั้น ล้วนเป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือ และความประณีตกว่าจะได้บายศรีแบบต่างๆ ซึ่ง “บายศรีสยาม” เล่มนี้ได้สอนถึงเทคนิคและวิธีการทำบายศรีไว้ทั้งหมดหลายแบบด้วยกัน มาร่วมกันสืบสานตำนานงานศิลปะชั้นสูงให้คงอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

สร้างสรรค์อย่างวิจิตรกับบายศรีสยาม

บรรณาธิการ

สารบัญ

บทนำ	8
อุปกรณ์	9
การม้วนนิ้วและการเตรียมยอดบายศรี	10
บายศรีข้อ 9 ข้อ 16 แบบธรรมดา	16
บายศรีข้อ 9 และข้อ 16 ห่มตอง ส่งยอด	19
บายศรี ข้อ 16 ห่มตอง หางหงส์	23
การเย็บแบบ	26
วิธีประกอบบายศรีแบบต่างๆ	28
บายศรีเทพ	29
วิธีการเสียบไม้ข้อบายศรี	32
บายศรีพรหม	34
การเตรียมดอกกรักและดอกพุทเพื่อการตกแต่ง	37
บายศรีปากชาม	38
ยอดบายศรีและมาลัยชีกสำหรับการตกแต่ง	41
บายศรีหลัก	43
ปั้นดอกทำพวงระย้า	50
ข้อแนะนำท้ายเล่ม	57
การเลือกใบตอง และขั้นตอนการเก็บรักษา	
รูปบายศรีบวงสรวงแบบต่างๆ	60
ประวัติผู้เขียน	63

บทนำ

บายศรี คือเครื่องสักการะที่มีมาแต่โบราณ โดยเริ่มจากบายศรีที่เราเห็นอยู่ทั่วไปคือ **บายศรีปากชาม** และปัจจุบันนี้ บายศรีปากชามได้ประยุกต์นำมาใส่ถ้วยโฟมบ้าง ใส่พานพลาสติกบ้าง ซึ่งตามสมัยและความสะดวกสบายให้เข้ากับสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งบายศรีแต่ละประเภทยุคนั้นล้วนทำมาจากใบตองทั้งหมด แต่จะมีชื่อเรียกเฉพาะตามแบบฉบับและรูปทรง เพื่อง่ายต่อการจดจำ และง่ายต่อการจัดโต๊ะบรวงสรวง สักการบูชา ในมณฑลพิธีราชวัตรฉัตรธง ซึ่งมีแบบแผนตามตำรามาแต่โบราณ

อุปกรณ์

1. เข็ม, ด้าย
2. กรรไกร
3. แม็กเย็บกระดาษ

ดอกพุท

ใบตองตานี สีเขียวเข้ม
และยอดใบตองอ่อน